

Цибуленко М.О.
Дунська А.Р.

канд. економ. наук, доцент
Національний технічний університет України «КПІ»

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ЗЕД НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ ПІД ЧАС КРИЗИ

ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ВЭД НА ПРЕДПРИЯТИЯХ УКРАИНЫ ВО ВРЕМЯ КРИЗИСА

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC ASPECTS OF IMPLEMENTATION OF EXTERNAL RELATIONS IN UKRAINE ENTERPRISES DURING CRISIS

Сучасний етап розвитку українського підприємництва стикається з безліччю проблем, які спричинені кризовою ситуацією. Фактори зовнішнього та внутрішнього середовища (макро- та мікросередовище), під впливом спаду, спроможні негативно вплинути на процес ведення бізнесу і на зовнішньоекономічну діяльність загалом. Розуміння організаційно-економічних аспектів здійснення зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах нашої держави, переорієнтування стилю життя переважної більшості підприємств за рахунок управлінських функцій та зміни принципів ведення справи – завдання, що стоїть перед кожним суб'єктом на сучасному етапі розвитку взаємовідносин. Саме організаційно-економічна складова здатна підвищити конкурентоспроможність підприємства, ефективність його управлінської діяльності. Вона має вираження у вигляді певної сукупності як організаційних, так і економічних важелів, які, впливаючи на організаційно-економічні параметри, здатні формувати і посилювати потенціал підприємства, сприяють набуттю конкурентних переваг.

Ключові слова: економіка, зовнішньоекономічна діяльність, організаційно-економічний аспект, підприємство, криза.

Современный этап развития украинского предпринимательства сталкивается со множеством проблем, вызванных кризисной ситуацией. Факторы внешней и внутренней среды (макро- и микросреда), под влиянием спада, способные негативно повлиять на процесс ведения бизнеса и на внешнеэкономическую деятельность в целом. Понимание организационно-экономических аспектов осуществления внешнеэкономической деятельности на предприятиях нашей страны, переориентация стиля жизни подавляющего большинства компаний за счет управленческих функций и изменения принципов ведения дела – задача, стоящая перед каждым субъектом на современном этапе развития взаимоотношений. Именно организационно-экономическая составляющая способна повысить конкурентоспособность предприятия, эффективность его управленческой деятельности. Она находит выражение в виде определенной совокупности как организационных, так и экономических рычагов, которые, воздействуя на организационно-экономические параметры, способны формировать и усиливать потенциал предприятия, способствуют приобретению конкурентных преимуществ.

Ключевые слова: экономика, внешнеэкономическая деятельность, организационно-экономический аспект, предприятие, кризис.

The current stage of development of Ukrainian business is faced with many problems that are caused by crisis. Factors of external and internal environment (macro- and microenvironment), influenced by the recession, are able to affect negatively on the process of doing business and foreign economic activity in general. Organizational and economic understanding of the aspects of foreign trade activities in enterprises of our country, reorientation of lifestyle in the vast majority of the companies through change of management functions and principles of doing business – this is the task which is before each company at the present stage of development of relations. Organizational and economic components exactly can increase competitiveness of an enterprise, the effectiveness of its management. It is expressed in the form of a set of organizational as well as economic instruments that influencing on the organizational and economic parameters are able to form and strengthen the potential of the company, promote the acquisition of competitive advantages.

Key words: economy, external relations, organizational and economic aspect, enterprise, crisis.

Вступ. В економіці кожної розвиненої країни важливе місце займає реалізація зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), яка сприяє посиленню міжнародних зв'язків, інтеграції держави у зовнішній ринок, - це складова розширення економіки, покращення рівня розвитку суспільства. Здійснення ЗЕД на підприємствах потребує запровадження ефективних організаційно-економічних механізмів, які зменшують вплив кризових явищ, що властиві поточному етапу розвитку економіки України.

З огляду на це, постає необхідність вивчення організаційно-економічних аспектів здійснення ЗЕД на підприємствах, що підкреслює актуальність цієї проблеми і потребу у її подальшому опрацюванні. Серед вітчизняних економістів, які працювали у напрямку методологічного обґрунтування окремих аспектів формування організаційно-економічного забезпечення ЗЕД підприємств, доцільно виділити праці Каваса І., Кириченко О. [5], Шевченко М. [1] та інших.

Аналіз діяльності кожної компоненти українських підприємств, за рахунок організаційного та економічного важелів, спроможний дати повноцінну оцінку стану діяльності компанії, допомогти їй зменшити вплив кризової ситуації, в яку заглибилась економіка України, шляхом запровадження відповідного спектру дій. Тому, актуальність цієї теми важко переоцінити.

Постановка завдання. Метою даної статті є обґрунтування суті організаційно-економічних аспектів здійснення зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах України під час кризи; визначення того, як остання впливає на бізнес в країні та зовнішньоекономічні зв'язки; визначення шляхів вирішення проблем пов'язаних з кризою.

Методологія. Теоретико-методологічною основою дослідження стали сучасні наукові праці вітчизняних та закордонних вчених. У процесі

дослідження обраної теми було використано теоретичні методи аналітичного дослідження, в основі яких – висловлення припущень щодо взаємозв'язків досліджуваних явищ. Такі методи покликані інтерпретувати дані за рахунок побудованого ланцюга фактичних доказів. В основі методичного апарату лежать емпіричні, призначені для вимірювання і порівняння, та статистичні методи – обробка результатів.

Результати дослідження. Середовище, в якому розвивається підприємство, може бути описане параметрами впливу зовнішнього та внутрішнього оточення. У контексті кризових явищ у зовнішньому оточенні, зростає важливість розуміння організаційно-економічних аспектів, які скеровують функціонування підприємств у потрібний напрям.

У загальному розумінні аспект – це певна точка зору, з якої розглядаються предмети, явища, поняття. Під організаційно-економічними аспектами будемо розуміти методи, форми, інструменти та способи, які сприяють здійсненню виконання та регулювання процесів на підприємстві (організаційно-технічних, виробничо-технологічних, фінансово-економічних), використання яких впливає на економічну та організаційну складові системи управління.

Економічну складову управління підприємством доцільно описати параметрами економічного потенціалу, які є визначальними і надзвичайно важливими для реалізації зовнішньоекономічної діяльності. ЗЕД виступає як діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [2].

Організаційна складова системи управління підприємства може бути описана організаційним механізмом, який за своєю суттю визначає як організаційні взаємозв'язки усередині підприємства, а також зв'язки із зовнішнім оточенням. Як фактор внутрішнього середовища, він представляє собою сукупність ресурсного забезпечення, технології виробництва, розрахунків, системи реалізації продукції, страхування діяльності, менеджмент та маркетинг, формування експортного потенціалу тощо. Організаційний механізм, як фактор зовнішнього середовища, зосереджується у доступі до інформаційних джерел, баз даних, сприяє взаємозв'язкам учасників ЗЕД, це вільний вибір партнерів та формування конкурентного середовища.

Фактор впливу з боку ринкових механізмів у вигляді економічного аспекту на зовнішнє середовище представляє вмотивованість у задоволенні потреб на зовнішніх ринках, випуск якісної, конкурентоспроможної продукції, запобігання дефіциту товарів, здешевлення виробництва, підвищення ефективності господарювання; на внутрішнє середовище – інвестування, ціноутворення, бізнес-планування, мотивація та оцінка ризиків.

Отже, можна відзначити, що невдале втілення організаційного або економічного аспекту здійснення зовнішньоекономічної діяльності може звести нанівець будь-які успіхи компанії. Тому, інтеграція цих двох складових – запорука досягнення цілей, поставлених перед підприємством.

Крім того, на думку Шевченко М. Г. [1, с.140], організаційно-економічний механізм полягає у єдності державного регулювання та ринкової саморегуляції, до елементів цього механізму належать: методи, інструменти, форми, важелі державного регулювання та ринкової саморегуляції.

Кожний суб'єкт господарських відносин, здійснюючи зовнішньоекономічні зв'язки, повинен враховувати кон'юнктуру як зовнішнього, так і внутрішнього ринку, нестабільність якої в Україні підтверджується багатьма макроекономічними показниками. Так, за 2015 рік (у відповідності до попереднього року), експорт та імпорт товарів і послуг зменшився на 30,8 % та 32,3 % відповідно, оборот роздрібною торгівлю зменшився на 21,4%, реальний ВВП зазнав спаду на 7,2 %, капітальні інвестиції впали на 6 %. Така ситуація вплинула на реальний наявний дохід населення, реальну заробітну плату, які зменшились на 26,6 % та 21,1 %, та інші складові економіки України [3]. Таким чином, гальмування економічного зростання, зниження купівельної спроможності населення у зв'язку зі зниженням реальних доходів, падіння промисловості виробництва (на 10,2 % у 2015 році) ускладнення ЗЕЗ з торговельними партнерами, відтік інвестицій та інше – свідчення деструктивності, глибокої кризи нашої держави. Така нестабільність була спровокована збройним протистоянням з Росією, як країною-агресором, та неспроможністю вчасного реагування на загрози.

Інтеграція українських підприємств до системи міжнародних економічних зв'язків і залучення зарубіжних підприємців до діяльності в Україні – складові розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

За підрахунками Федерації роботодавців України з 1 січня до 1 червня 2015 року кількість іноземних підприємств скоротилася – з 1988 до 680 і лише за минулий рік Україна втратила більше мільйона робочих місць [4]. Згорання бізнесу у вигляді розірвання договорів з Україною через економічну недоцільність (нафтогазовий сектор - компанія «Shell», ExxonMobil, сланцевий проект в Україні американської компанії Chevron, відхід угорсько-польської бюджетної авіакомпанії «Візз Ейр Україна» та інше) – важкий тягар, позбутися якого – справа майбутнього.

Україна на 13 позицій покращила своє місце у рейтингу Doing Business 2016 у порівнянні з минулим роком, посівши 83 місце серед 189 країн світу [5], а за іншою методикою обрахування, покращення відображає лише 4 хвилини. Це індекс легкості ведення бізнесу, в основі якого – набір індикаторів, таких як: відкритість фінансових показників, відповідальність керівництва та легкість судових позовів від інвесторів (що відповідає захисту

прав інвесторів), міжнародна торгівля (стосується експортно-імпортних операцій), забезпечення контрактів тощо. Даний індекс відображає функціонування підприємництва в країні, кращу чи гіршу регульованість.

Здійснення ЗЕД також виходить з аналізу рентабельності, платоспроможності (що є ознакою фінансової стійкості), заборгованості, наявності ресурсів (матеріальних і нематеріальних) та інших компонентів для кожного окремого підприємства. Чим краще реалізовується організаційно-економічний механізм, тим прибутковішим є підприємство, – тим легше здійснювати взаємозв'язки з іншими державами, простішим і ефективнішим є вихід на іноземні ринки.

Для українських компаній є ціль – подолання бар'єрів, орієнтація на успіх. Для цього необхідно побудувати відповідну організаційно-економічну структуру на всіх рівнях, дотримуючись таких принципів, як: гнучкість, системність, комплексність, послідовність, ітеративність, керованість, цілеспрямованість тощо.

При здійсненні ЗЕД, потрібно налагодити систему прогнозування (передбачення), формування цілей, планування, координації, організації, стимулювання та контролю – основні функції, які мають бути підтримані на кожному підприємстві незалежно від форм власності, виду діяльності.

Важливим є врахування організаційно-функціональної структури ЗЕД підприємства за рахунок таких складових елементів, як [6, с. 65-73]: масштаби ЗЕД; витрати, які пов'язані з виробництвом за кордоном або з продажем продукції на зовнішніх ринках; складність продукції; досвід роботи підприємства на міжнародних ринках; контроль над гнучкістю бізнесу, прибутками і поведінням у конкурентному середовищі; економічна свобода; конкуренція на зовнішніх ринках; присутність у країні; ризики, пов'язані з роботою на міжнародних ринках.

Приділяючи достатню увагу організаційно-економічній складовій, спад ділової активності буде менш відчутним для підприємств України. У свою чергу, взаємозв'язки з іноземними суб'єктами господарювання під час здійснення ЗЕД, можуть вийти на новий рівень інтенсивного розвитку.

Висновки. Отже, незважаючи на те, що питання організаційно-економічного забезпечення не має єдиного обґрунтування серед дослідників, розуміння даного аспекту, який було визначено як методи, форми, інструменти та способи, які сприяють здійсненню виконання та регулювання процесів на підприємстві) є надзвичайно важливим для України. Економіка нашої держави перебуває в умовах кризи, про що свідчить переважна більшість макроекономічних показників. Інфляція, зниження доходів населення, падіння обсягів ВВП, зниження привабливості економіки з боку іноземних контрагентів, інвесторів, погіршення рівня життя тощо – все це відбивається на життєдіяльності всіх суб'єктів господарської діяльності,

спричиняючи поступовий відхід компаній з українського ринку, згорання бізнесу. Потрібна комплексна переорієнтація організаційно-економічних механізмів, інтегруючи в базис свого управління такі функції, як прогнозування, планування, організування, мотивування співробітників, контролювання та регулювання. Важливим є дотримання принципів цілеспрямованості, системності, гнучкості, ітеративності та інших. Враховуючи названі фактори, можна знизити ризики і вплив кризи загалом, зайняти у зовнішньоекономічній діяльності вигіднішу позицію і перейти на вищий щабель розвитку підприємництва для українських компаній.

Перспективні дослідження доцільно спрямувати у напрямку формування заходів щодо удосконалення організаційно-економічного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності в умовах кризових явищ у національній економіці.

Література:

1. Мандзюк, О. М. Сутність та особливості організаційно-економічного механізму трансформації відносин власності [Текст] / М. О. Мандзюк // Вісник національного університету водного господарства та природокористування. – 2011. – №2. – С. 140.
2. Закон України про зовнішньоекономічну діяльність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
3. Державна служба статистики України / Соціально-економічний розвиток України за січень-листопад 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrstat.org/uk>
4. Іноземні компанії, які згорнули бізнес в Україні за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fru.org.ua/ua/events/top-5-inozemnykh-kompanii-iaki-zhornuly-biznes-v-ukraini>
5. Рейтинг легкості ведення бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/groshi/ukrayina-pokraschila-svoje-misce-u-reytingu-legkosti-vedennya-biznesu-522050.html>
6. Кириченко О. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності / О. Кириченко, І. Кавас. - К. : Фінансист, 2000. - 653 С.